

Artikkeli II

Lintumäki, A. (2025). Taide vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa tulevaisuudessa. *Futura*, 44(2), 33–46.

Artikkeli julkaistaan uudestaan väitöskirjan osana artikkelin alkuperäisten tekijänoikeuksien haltijan ystävällisellä luvalla.

Kuva Olli Heikkinen

Aki Lintumäki

Väitöskirjatutkija, TaM

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu,

Nuorisovalan tutkimus- ja kehittämissyksikkö Juvenia

aki.lintumaki@xamk.fi

Taide vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa tulevaisuudessa

Ilmastonmuutos ja monet muut kriisit aiheuttavat nuorten keskuudessa pahaa oloa ja heikentävät tulevaisuuttaan rakentavan sukupolven hyvinvointia. Tilannetta korjaamaan tarvitaan kehittävä tutkimusta, joka huomioi taiteen potentiaalin nuorten resilienssin edistämiseksi. Tämä artikkeli avaa yhteisötaiteellisen prosessin SULAA – Valokuvia ilmastonmuutoksesta, jonka toteuttivat yhteistyössä Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushanke ja Ingmanedu Kulttuurialan ammattiopisto Kuopiossa keuhällä 2023. Prosessi tehtiin taideperustaisen toimintatutkimuksen metodologialla ja sen taiteellisenä lähestymistapana oli uudistava arktinen taide (New Genre Arctic Art). Taiteellinen työskentely käsitteli nuorten opiskelijoiden ajatuksia ja tunteita ilmastonmuutoksesta. Tutkimuksen tehtävänä oli kehittää taidetoimintaa, jonka avulla voidaan tulevaisuudessa vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa. Tutkimus osoittaa, että toiminta pitää suunnitella nuorten kanssa, jotta resilienssin tutkivalle kehittämiselle saadaan rakennettua avoin ja luova perusta. Tilannesidonnainen oppiminen ja paikkaperustainen lähestymistapa lisäävät nuorten ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä. Osallisuuden, aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen taiteellisen prosessin aikana voi edistää nuorten resilienssin kehittymistä. Dialoginen suhde materiaaliin, elämykset ja positiiviset oppimisen kokemukset voivat myös vahvistaa nuorten resilienssiä. Taiteellisessa prosessissa nuoret toimivat merkittävässä roolissa oman resilienssinsä rakentajina, joten työskentelyssä on erityisesti painotettava osallistujien äänen vahvistamista. Taiteella voidaan kehittää nuorten resilienssiä, mikä puolestaan parantaa tulevaisuudessa heidän hyvinvointiaan.

Avainsanat: nuoret, resilienssi, ilmastonmuutos, uudistava arktinen taide, uusmaterialismi

Johdanto

Ystävät auttoivat minua nostamaan kaksisataa kiloa jättä Kallavedestä helmikuussa 2023. Hautasimme ne Puijon hyppymäkien läheisyydessä sijaitsevaan lumivuoreen, josta muotoillaan Kuopion kaupungin toimesta aina marraskuussa talven ensimmäinen latu (kuvat 1, 2 ja 3). Jäät saivat odottaa vuorella toukokuun lopulle, kunnes tarvitsin niitä jälleen taiteellisessa työskentelyssä ja tutkimuksessa.

Monissa tutkimuksissa on osoitettu, että elämme epävarmuuden aikaa, jossa nuorten ikäluokat kokevat globaalisti ilmastonmuutoksen aiheuttamaa ahdistusta sekä turvattomuuden ja voimattomuuden tunteita, joita ovat entisestään syventäneet koronapandemia ja Ukrainan sota (Helfer ym., 2022; Hickman ym., 2021; Laine ym., 2023; ; Pihkala ym., 2022; Whitlock, 2023). Nykyaikaa voidaan kuvata monikriisien (poly-crisis) aikakaudeksi, jossa erilaiset kriisit linkittyvät toisiinsa ja pahentavat nuorten mielenterveysongelmia (Aalto-Setälä ym., 2021; Lawrence ym., 2024).

Ripatin ja Mannisen (2023) mukaan resilienssin vahvistaminen on tehokas tapa edistää nuorten hyvinvointia, ja aiheeseen kohdistuvalle kehittäväälle tutkimukselle on tarvetta. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta tarkasteltuna nuorten pahoinvoinnille täytyy luoda uudenlaisia esteitä, jotta yhteiskuntamme pysyy elinvoimaisena (Hämäläinen, 2021). Edistämällä nuorten hyvinvointia vahvistamme yhteiskuntaa.

Tulevaisuudentutkimuksessa nuorten hyvinvointia on edistetty esimerkiksi tulevaisuuskuvien avulla, joita rakennetaan tiedon ja luovan ajattelun vuoropuhelussa (Lampi, 2017; Mäkelä, ym., 2022; Rubin, 2013). Työskentelyssä on käytetty taideperustaisia menetelmiä arkiajattelusta irtautumiseen ja tulevaisuuden kuvitte-

Kuvat 1, 2, ja 3. Jään avulla sain innostettua nuoret mukaan taiteelliseen prosessiin.
Kuvat: Aki Lintumäki, 2023.

luun (Jarva, 2013; Lätti ym., 2022; Rubin, 2012). Nuorten parissa tehty tulevaisuudentutkimus on ulottunut myös resilienssin vahvistamiseen ja asuinalueiden kehittämiseen (Coemans & Hannes, 2016; Lehikoinen & Tuittila, 2024; Rubin, 2000). Taideperustaisessa tutkimuksessa nuorten resilienssiä on puolestaan edistetty painottamalla taiteen ja luontosuhteen merkitystä, oppimista, ilmastonmuutoksen kohtaamista sekä alkuperäiskansan kieleen ja kulttuuriin liittyviä näkökohtia (Bentz, 2020; Brown ym., 2017; Huhmarniemi & Joy, 2022; Korsström-Magga & Jokela, 2022). Taiteen tekemisellä ja kokemisella on osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin (Stickley & Clift, 2017), mikä tukee sen käyttöä nuorten resilienssin vahvistamisen välineenä.

Tulevaisuudentutkimus on luonteeltaan monitieteistä (Aalto ym., 2022), mutta taiteen potentiaalia tiedonmuodostuksen välineenä on hyödynnetty tieteenalalla hajanaisesti (Myllyoja, 2024). Esitän tässä artikkelissa näkemykseni aiheeseen avaamalla taideperustaisen toimintatutkimuksen metodologialla tuotetun SULAA – Valokuvia ilmastonmuutoksesta -tutkimuksen ja yhteisötaiteellisen prosessin, jonka toteuttivat Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushanke ja Ingmanedu Kulttuurialan ammattiopisto Kuopiossa keväällä 2023. Tutkimuksen taiteellisenä lähestymistapana oli uudistava arktinen taide (New Genre Arctic Art).

Tutkimuksen organisoivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululta kanssani erikoistutkija Jarmo Rinne ja Ingmanedulta valokuvauksen opettaja Tuire Kurikka. Yhdistimme tutkimuksen Media-alan ja kuvallisen ilmaisun perustutkinnon Valokuvataiteen toteuttaminen -tutkinnon osaan (15 osp). Tutkimukseen osallistui kuusi opiskelijaa. Taiteellinen prosessi käsitteli nuorten opiskelijoiden ajatuksia ja tunteita ilmastonmuutoksesta. Tutkin sen aikana luomaamme aineistoa.

Tutkimuksen tehtävänä oli kehittää taide-toimintaa, jota soveltamalla voidaan vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa tulevaisuudessa. Tutkimuksessani kysyin, miten rakentaa taidetoimintaa, joka edistää nuorten resilienssin kehittymistä ja millaisia resilienssin vahvistumista tukevia piirteitä nuorten taidetyöskentelyssä ilmenee.

Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushanketta koordinoivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Nuorisotalon tutkimus- ja kehittämissyksikkö Juvenia ja Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma. Hankkeessa tutkitaan ja kehitetään nuorten ilmastoaktiivisuutta ja ilmastokansalaisuutta Koneen Säätiön rahoituksella vuosina 2022–2025. Tämä tutkimus on osa väitöskirjaani Lapin yliopistossa.

Teoreettiset ja taiteelliset lähtökohdat

Resilienssin käsitettä alettiin käyttää yleisessä keskustelussa 2010-luvulla, mutta yksiselitteistä määritelmää sille ei ole kehitetty (Pursiainen, 2023). Osa tutkijoista puhuu resilienssin yhteydessä kriisinsietokyvystä, mukautumisvalmiudesta ja myönteisestä pärjäämisestä vastoin käymisistä huolimatta (Hyvönen ym., 2019; Joutsenniemi & Lipponen, 2015). Toiset kuvailevat käsitettä yksilön tai yhteisön kyvyksi kohdata kriisi, toipua siitä ja sopeutua sen aiheuttamaan uuteen tilanteeseen (Blum & Blum, 2009; Woods, 2015). Aiemmat kokemukset ja elämäntilanne vaikuttavat resilienssin muodostumiseen (Pangallo ym., 2015). Yksilön resilienssiä voidaan kehittää tukemalla hänen kykyään tunnistaa ja hyödyntää omia voimavarojaan, jotka edistävät myönteistä minäkuvaa ja selviytymiskykyä (Benjamin ym., 2022).

Nuorten resilienssiä edistävässä taideperustaisissa tutkimuksissa taidetta on luonnehdittu yksilöitä ja paikallisia yhteisöjä vahvistavaksi ja yhteiskunnallisuuteen kannustavaksi toiminnaksi (Berliner & de Casas, 2024; Jokela & Hiltunen, 2024b; Lintumäki, 2024). Sovellan tutkimuksessani uudistavan arktisen taiteen määrittelyä ja menetelmiä, joita on kehitetty Arktisten yliopistojen Arctic Sustainable Arts and Design (ASAD) -verkostossa (Huhmarniemi & Jokela, 2020a; Huhmarniemi & Jokela, 2020b; Jokela ym., 2021). Käsitettä on käytetty globaalin ajattelun vastakohtana, ja siinä huomioidaan alueelliset tekijät sekä olosuhteen taiteellisessa toiminnassa (Jokela & Hiltunen, 2024b). Uudistava arktinen taide on johdettu amerikkalaisen taiteilijan Suzanne Lacyn New Genre Public Art -käsitteestä (Jokela ym., 2021). Lacy (1995) kuvaa lähestymistapaa julkiseksi, kokeilevaksi, yhteisölliseksi ja poliittiseksi taiteeksi, joka toi-

mii instituutioiden ulkopuolella ja suhtautuu kriittisesti veistostaiteen staattisuuteen. Näiden näkökulmien ohella pohjoisen taiteilijat ja tutkijat korostavat työssään kestävästä kehityksestä, kulttuurista tietämisestä ja ekokulttuurin revitalisatiota, joilla pyritään kulttuurisen ja ekologisen resilienssin edistämiseen pohjoisessa (Huhmarniemi & Hiltunen, 2022; Huhmarniemi & Jokela, 2020a; Huhmarniemi & Jokela, 2020b).

Uudistavaan arktiseen taiteeseen sisältyy uusmaterialistinen juonne, joka painottaa materiaalsen ja kehollisen toiminnan merkitystä taiteellisessa prosessissa ja tiedonmuodostuksessa (Jokela, 2021; Hiltunen, 2024). Taiteen ja taidekasvatuksen tutkijat puhuvat uusmaterialismin yhteydessä humanistisissa tieteissä ja yhteiskuntatieteissä viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kehittyneestä paradigmanmuutoksesta, jossa ei välttämättä tehdä erottelua inhimillisen ja ei-inhimillisen tai elollisen ja elottoman välillä (Fox & Alldred, 2019; Huhmarniemi ym., 2021; Kontturi, 2010). Kontturin (2010) mukaan tässä ajattelussa materiaali nähdään muuttuvana, liikkuvana ja aktiivisena toimijana. Materiaalin toimijuuden voi ymmärtää myös prosessina, jossa korostuvat ihmisruumiin ohella muut elolliset organismit (non-human), tilat ja paikat, aistimukset ja kokemukset sekä abstraktit asiat (Fox & Alldred, 2019). Artikkelini muita teoreettisia käsitteitä ovat paikka (Massey, 2003) ja tilansidonnainen oppiminen (Lave, 2010). Kuvaan niiden soveltamista analyysissäni.

Tutkimusmenetelmä innostaa osallistumaan

Käytimme tutkimusmenetelmänä taideperustaista toimintatutkimusta. Sen perustalla on ilmiön ymmärtämistä ja tulkintaa painottava praktinen tiedonintressi (Habermas, 1974). Metodologiaa on kehitetty Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen piirissä (Hiltunen, 2009; Jokela, 2019; Jokela & Huhmarniemi, 2020). Lähestymistavalla luodaan käytännön toimintatietoa, jota voidaan soveltaa uudeksi osaamiseksi (Jokela & Huhmarniemi, 2020; Kemmis, 2024). Sen juuret ovat kansainvälisessä taideperustaisessa tutkimuksessa ja toimintatutkimuksen traditioissa, jotka korostavat yhteisöllisyyttä ja osallistumista sekä yhteiskunnalliseen muutokseen tähtäävää tutkimusotetta (Barone & Eisner,

2011; Jokela & Huhmarniemi, 2020; Lawson, 2015; Leavy, 2020; Salo ym., 2023).

Taideperustaista toimintatutkimusta voidaan käyttää yksilöllisten ja yhteisöllisten kokemusten tutkimiseen (Jokela & Huhmarniemi, 2020). Menetelmä soveltuu hyvin tulevaisuudentutkimukseen, jossa kokemustietoa on hyödynnetty nuorten tulevaisuuskuvien ja yhteiskunnallisen kehittämisen välineenä (Heikkilä ym., 2017). Lähestymistavassa taide havahduttaa ja tuottaa syvyyttä vaikeasti sanallistettavaan ilmiöön (Hiltunen, 2009; Jokela, 2019; Jokela & Huhmarniemi, 2020). Lisäksi menetelmän yhteydessä puhutaan kanssatutkijuudesta ja -taiteilijuudesta, joiden avulla tutkimusprojektiin osallistuvat henkilöt pyritään innostamaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen (Rinne ym., 2024). Tämä edellyttää tutkijalta reflektiivistä työtettä ja tasavertaista suhtautumista muihin osallistujiin (Lintumäki ym., 2022).

Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan taideperustainen toimintatutkimus on syklinen kehittämisprosessi, joka jakautuu neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tutustutaan ilmiöön, suunnitellaan toiminta, määritellään tutkimukselle tavoitteet ja tehtävä (Jokela, 2021). Toisessa vaiheessa toteutetaan taiteellinen työskentely, mikä liittyy kolmannen vaiheen kanssa, jossa kootaan tutkimuksen aineisto (Jokela, 2019). Neljännessä vaiheessa tutkimus analysoidaan ja tulokset esitetään kehittämisohdotuksina seuraavalle tutkimusprojektille (Jokela, 2021; Jokela & Huhmarniemi, 2020).

Aineistoni analyysi noudatti taideperustaiselle toimintatutkimukselle tyypillistä rakennetta, jossa analyysiä tehdään koko prosessin ajan, mikä mahdollistaa toiminnan fokuksen korjaamisen ja tutkimustehtävän tarkentamisen (Jokela & Huhmarniemi, 2020). Analyysissä pyritään ymmärtävään reflektiiviseen ajatteluun (Heikkinen ym., 2023). Tutkimuksen vuorovaikutuksellista luonnetta kuvaa sen päätteeksi järjestettävä keskustelu, jota varten tutkija kokoa taiteellisia teoksia esittelevän reflektioaineiston yhteisen tulkinnan perustaksi (Jokela & Huhmarniemi, 2020). Aineiston tulkinta on hermeneuttisen analyysin kaltainen (Heikkinen & Kauko, 2023). Tutkimukseni aineisto koostuu opiskelijoiden tuottamista valokuvista sekä tutkijoiden ottamista kuvista. Aineistoa ovat myös tutkijoi-

den tekemät kenttämuistiinpanot, keskusteluiden äänitallenteet ja prosessin lopuksi järjestetyn refleктоivan keskustelun videotalliointi.

Tutkimuksen toteutus ja sen analyysi

Valokuvataiteen toteuttaminen -tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja aikataulu ohjasivat tutkimuksen suunnittelua, jonka teimme yhdessä Tuire Kurikan ja Jarmo Rinteen kanssa. Tutkimus koostui neljästä ilmastomuutosta käsittelevästä taiteellisesta kokonaisuudesta, joiden sisältöön opiskelijat vaikuttivat. Avasimme työskentelyn päätteeksi SULAA – Valokuvia ilmastomuutoksesta -näyttelyn Kuopion keskustassa sijaitsevaan Ingmanedun Ingo-oppimisympäristöön. Näyttely oli avoinna 25.5.–29.9.2023. Tutkimuksen viimeinen vaihe oli refleктоiva keskustelu, jonka pidimme Ingossa 29.5.2023.

Sovelsimme tutkimuksen suunnittelussa Lapin yliopistossa kehitettyä projektipedagogiikkaa, jossa painotetaan yhteisöllistä päätöksentekoa sekä oppimisen liittämistä todellisen maailmaan ilmiöihin ja konteksteihin (Jokela ym., 2024). Eräs opiskelijoista kommentoi suunnitelmaa näin: ”Sen avulla saan kehittää omaa osaamistani valokuvalla viestimisessä.” Muut opiskelijat olivat asiasta samaa mieltä. Tulkitsen,

että rakensimme yhteisellä suunnittelulla avoimen ja luovan perustan nuorten resilienssin tutkivalle kehittämiselle.

Lempipaikka yhdistettynä tilannesidonnaiseen oppimiseen edistää resilienssiä

Tapasimme opiskelijat ensimmäisen kerran 23. maaliskuuta, jolloin he syventyivät ensimmäiseen taiteelliseen kokonaisuuteen. Pyysimme heitä tarkastelemaan lempipaikkaansa ilmastomuutoksen näkökulmasta ja toteuttamaan siitä viidestä kymmeneen valokuvaa. Massey (2003) mukaan käsitys paikasta rakentuu ihmisen kokemuksista, sosiaalisista suhteista ja yhteyksistä toisiin paikkoihin. Laajempia ilmiöitä, kuten ilmastomuutosta, voidaan ymmärtää ja tulkita paremmin itselle tärkeän paikan avulla (Karjalainen, 2006; Lintumäki, 2023). Siksi toivoimme, että opiskelijat kertoisivat, miten ilmastomuutos voisi vaikuttaa heidän lempipaikkaansa ja millaisia tunteita ilmiö heissä herätti. Opiskelijat aloittivat työskentelyn motivoituneina. Sen perusteella tulkitsen, että onnistuimme paikkaperustaisella lähestymistavalla konkretisoimaan opiskelijoille laajaa aihetta ja avaamaan heille väylän taiteelliseen työskentelyyn.

Kuva 4. Opiskelijat esittivät huolensa ilmastomuutoksesta lempipaikkojensa avulla.
Kuva: Sonja Pekkonen, 2023.

Seuraavan päivän aluksi ohjasimme opiskelijoille luovan kirjoittamisen harjoituksen, jonka avulla toivoimme heiltä sanallisesti näkemyksiä lempipaikoista. Tämän jälkeen opiskelijat lukivat tekstinsä ja esittelivät valokuvansa (kuva 4). Eräs heistä kommentoi kuvaansa näin: ”Ilmastonmuutos huolestuttaa, se voi viedä lempipaikkani.” Sama näkemys kuvastui myös muiden opiskelijoiden valokuvissa, teksteissä ja kommenteissa. Havaitsin niissä piirteitä tilannesidonnoisesta oppimisesta, joka tarkoittaa tekemällä oppimista aidoissa tilanteissa, joissa oppija toimii luovana subjektina (Lave, 2010). Eräs opiskelijoista kommentoi: ”Jos ei olisi ollut tällaista tehtävää, en olisi alkanut miettimään, että ilmastonmuutos voi vaikuttaa näihin paikkoihin.” Toinen heistä pohti asiaa näin: ”Mielinkiintoinen tapa oppia taiteen kautta.”

Tilannesidonnoisessa oppimisessa korostuvat myös yhteisöllisyys ja oppijoiden vahva osallistuminen (Lave & Wenger, 1991). Nämä näkemykset painottuivat kolmannen opiskelijan reflektiossa: ”Kyllä tää on hyvä, että saa näkökulmia ja yhdessä keskusteltua. Silleinhän niistä saa asiat esille, kun puhuu vaan ja tekee yhdessä.”

Tilannesidonnoiseen oppimiseen kuuluu ratkaisukeskeisyys, joka kohdistuu oppijan jokapäiväiseen elämään (Jokela ym., 2024; Lave & Wenger, 1991). Ajatus tuli esiin neljännen opiskelijan kommentissa: ”Kyllä musta tuntuu, että kun asioita purkaa taiteella, niin lievittää ja helpottaa.” Pedagoginen ajattelu liittyy myös uudistavaan arktiseen taiteeseen (Jokela & Hiltunen, 2024a). Chapinin (2015) mukaan kuulluksi tuleminen ja ongelmista puhuminen vahvistavat nuorten resilienssiä. Nämä piirteet ilmenivät opiskelijoiden kommenteista. Tulkitsen, että loimme tilannesidonnoisen oppimisen ja uudistavan arktisen taiteen avulla valtavalle ilmiölle yhteiset käsitteelliset raamit, joiden pohjalta saatoimme jatkaa työskentelyä. Lisäksi tulkitsen, että saimme työskentelyssä esiin opiskelijoiden äänen, joka on nuorten resilienssiä vahvistava toimenpide.

Kantaaottavat kuvat vahvistavat nuorten ääntä

Seuraavassa tapaamisessa opiskelijat syvennyivät kokonaisuuteen, jonka tarkoituksena oli luoda ilmastonmuutoksesta kantaaottavia kuvia

yhdistämällä tekstiä valokuvaan. Alustimme aiheen näyttämällä heille erilaisia vastamainoksia. Työtapaa on sovellettu kriittisessä media-kasvatuksessa, jossa painotetaan osallisuutta ja yhteiskuntakriittisyyttä (Herkman, 2007). Julkaisimme kuvat myöhemmin tutkimushankkeen Instagram-tilillä¹, mikä tarjosi niille nykyaikaisen ilmaisukanavan ja samalla noudatti alkuperäisen New Genre Public Art -käsitteen poliittisuutta, julkista esittämistä ja yhteisöllisyyttä (Lacy, 1995).

Kuva 5. Opiskelijat ottivat kuvillaan rohkeasti kantaa ilmastonmuutokseen. Kuva: Seila Haaga, 2023.

Seuraavana päivänä opiskelijat esittelivät valmiit teoksensa (esim. kuva 5.). Kuvausprosessi oli aktivoinut heidät keskustelemaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Eräs opiskelijoista kommentoi: ”Me siis puhuttiin siitä, että köyhät ihmiset kärsivät siitä, että makea vesi katoaa ja mulle toi kuva puhuu muovista, että muovihävikkiä on niin paljon luonnossa.” Myöhemmin valokuvauksen opettaja Tuire Kurikka kertoi, että opiskelijat olivat tapaamisen jälkeenkin jatkaneet aiheen käsittelyä. Tämä oli toinen selkeä havainto opiskelijoiden aktivoitumisesta. Näistä havainnoista voidaan päätellä, että toimintatutkimus herättää tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ajattelemaan ja toimimaan (Heikki-

¹ <https://www.instagram.com/ilmastokriisinetulinjassa>

Kuvat 6 ja 7. Painotimme taiteellisessa työskentelyssä paikkaperustaisuutta ja luontoyhteyttä.
Kuvat: Sebastian Silfvenius, 2023.

nen & Huttunen, 2023). Isolan ja kollegoiden (2017) mukaan ihmisen selviytymisen keinot rakentuvat vuorovaikutuksessa ympäristöön ja positiiviset kokemukset edistävät tätä prosessia. Yksilöiden kokemukset oman äänen olemassaolosta edistävät demokratiaa ja ihmisoikeuksia (Gretschel ym., 2023). Tulkitsen, että työskentely kantaaottavien kuvien parissa vahvasti opiskelijoiden ääntä ja mielipiteiden esille tuomista, mikä voi edistää heidän resilienssinsä kehittymistä tulevaisuudessa.

Materiaali avaa ja rajoittaa osallistumista

Aloitimme kolmannen taiteellisen kokonaisuuden Kuopion Haminalahden kulttuuripolulla. Uudistavassa arktisessa taiteessa painotetaan paikkaperustaista lähestymistapaa ja paikallisesta kulttuurista tulevia merkityksiä (Jokela ym., 2021). Inspiroidimme taiteilija Ferdinand von Wrightin teoksesta ”Näköala Haminalahdelta”, jonka hän maalasi vuonna 1853 samassa maisemassa. Pyysimme yhtä opiskelijoista tekemään dronella oman versionsa maalauksesta. Samalla me muut keräsimme luonnonmateriaaleja ja tunnustelimme kehollisesti maastoa (kuvat 6 ja 7). Pyrimme dialogiseen yhteyteen ympäristön kanssa, jota monet taiteilijat ja tutkijat korostavat taideperustaisessa uusmaterialistisessa ajattelussaan (Huhmarniemi & Joy, 2022; Rousell ym., 2020). Näin myös meistä tuli oman taiteemme materiaalia.

Palasimme Haminalahdelta oppimisympäristö Ingoon, jossa aloitimme SolarFast-työskentelyn. SolarFast on syanotypian ja fotogrammin kaltainen tekniikka, jossa valotettava pinta käsitellään valoherkällä kemikaalilla ja valotetaan auringonvalossa (Antonini ym., 2015). Leikkasimme valkoisesta kankaasta palasia, joihin valotimme kuvia luonnonmateriaalien ja SolarFastin avulla (kuvat 8, 9 ja 10).

Kuvat 8, 9, ja 10. SolarFast-työskentelyssä opiskelijat pääsivät dialogiin materiaalin kanssa. Kuvat: Aki Lintumäki, 2023.

lähestymistapa vaikutti yksilöllisesti opiskelijoiden osallistumiseen. Suurimmalle osalle se avasi uuden itseilmaisun tavan, mutta yksi heistä koki, että työskentely rajoitti osallistumista ja ilmaisua. Tulkitsen myös, että työskentely edisti opiskelijoiden valmiuksia toimia seuraavassa vaiheessa.

Taide edistää kuulluksi tulemistä

Toukokuun 25. päivän aamuna kaivoimme yhdessä Jarmo Rinteen kanssa jäät esiin Puijon lumivuoresta ja toimme ne Ingon edustalle. Opiskelijat alkoivat lohkoa jäätä kirveen, sahojen sekä veitsien avulla ja hyödynsivät sitä SolarFast-kuvien tekemisessä (kuvat 11, 12 ja 13). Ohjasimme Tuire Kurikan kanssa taiteellisen prosessin. Työskentelystämme kehittyi paikkasidonnainen yhteisötaiteellinen (Lacy, 1995) performanssi, joka houkutteli yleisöä keskustelemaan ilmas-

tonmuutoksesta. Hiltunen (2023) soveltaa tällaisen performatiivisen taiteen yhteydessä Baradin (2019) käsitettä yhteismuotouminen (intra-action), jossa taiteen avulla luotu yksityinen kokemus muuttuu yh-

Kuvat 11, 12, ja 13. Yhteisötaide keräsi kiinnostunutta yleisöä. Kuvat: Aki Lintumäki, 2023.

Myöhemmin eräs Ingossa työskennellyt vaatemuotoilija Hanna Ahokas ompeli palloista yhtenäisen kollaasin. Toimenpide toi esiin taiteen, käsityön ja muotoilun yhteyden, jota uudistavassa arktisessa taiteessa painotetaan (Huhmarniemi & Jokela, 2020b). Sijoitimme myöhemmin kollaasin ja maastossa otetut ilmakuvat osaksi tulevaa valokuvanäyttelyä.

Useimmat opiskelijat pitivät työskentelyä kiinnostavana, mutta se nostatti myös kritiikkiä. Yksi heistä kommentoi: "Mulla ei oo hirveesti valtaa siitä, mitä mä teen. Mussa ei tunnu, että mä olisin tehnyt mitään tässä." Mielipiteessä tiivistyy keskeisiä elementtejä taiteen uusmaterialismista, jossa materiaali mielletään prosessina, jolle on ominaista epämääräisyys sekä samanainen aktiivisuus ja passiivisuus (Gamble ym., 2019). Tulkitsen, että taiteen uusmaterialistinen

Kuva 14. Taiteellisen prosessin päätös tuotti voimakkaita elämyksiä opiskelijoille. Kuva: Aki Lintumäki, 2023.

teisölliseksi ja osallistumista aktivoivaksi. Yksi opiskelijoista kommentoi työskentelyä näin: "On ollut tosi kiva jutella ihmisten kanssa, kun ne tulevat kysymään mitä te teette." Toimintamme oli julkisen esittämisen ja materiaalikeskeisen lähestymistavan myötä myös uudistavaa arktista taidetta. Performanssin päätteeksi opiskelijat liittivät SolarFast-teokset osaksi näyttelyä, jonka avajaiset pidimme iltapäivällä.

Kutsuimme näyttelyn avajaisiin muiden vieraiden ohella paikallisia poliitikkoja keskustelemaan nuorten kanssa ilmastonmuutoksesta. Teosten tarkoituksena oli avata aiheeseen liittyvä dialogi näyttelyvieraiden välille. Sitä vauhditti Vihreiden kaupunginvaltuutetun Kaisa Kanteleen puheenvuoro, joka käsitteli nuorten ilmastotunteita. Hän painotti taiteellisen ilmaisun, yhteisöllisyyden, aktiivisuuden sekä osallisuuden merkitystä ilmastotunteiden välittämisessä ja kehotti nuoria ottamaan yhteyttä poliitikkoihin ilmastoasioissa. Benjaminin ja kollegoiden (2022) mukaan omaan maailmankatsomukseen perustuvalla toimijuudella nuoret voivat parhaiten itse edistää resilienssiään tulevaisuudessa. Lisäksi nuorten osallisuutta voidaan edistää kannustamalla heitä näkemään itsensä osana yhteiskuntaa ja sen sosiaalisia verkostoja sekä

mahdollistamalla heille tilaisuuksia olla aktiivinen (Nousiainen & Leemann, 2023). Tulkitsen, että saimme kehitettyä näyttelynavajaisista toiminnallisen foorumin, jossa opiskelijat saattoivat itse edistää osallisuuttaan ja aktiivisuuttaan sekä näin vahvistaa resilienssiään ilmastonmuutoksen kohtaamisessa. Opiskelijat kokivat tulleen avajaisissa kuulluiksi. Yksi heistä kommentoi näin: "Sain sanottua sen, mitä halusin."

Avajaisten päätteeksi murskasimme ulkona sulavat jäät (kuva 14), mikä innosti ja riemastutti opiskelijoita. Positiivinen ilmapiiri tarttui koko työryhmään ja hetki tiivistä ilon onnistuneesta taiteellisesta prosessista. Poijulan (2020) mukaan myönteiset kokemukset luovat pohjaa resilienssin ja toivon rakentumiselle. Eräs opiskelija koki näyttelynavajaiset sosiaalisesti haastavana tilanteena, johon materiaalin kanssa työskentely toi helpotusta. Hän kommentoi: "Ihmismäärä stressasi, mutta tuntui vaan niin hyvälle hakata sitä jätää, päivän paras juttu."

Näen tilanteessa yhtäläisyyksiä sosiokulttuuriseen innostamiseen ja yhteisölliseen taidekasvatukseen, jotka tähtäävät yksilön ja yhteisön voimaantumiseen ja valtaantumiseen prosessimaisen työskentelyn avulla (Hiltunen, 2009; Kurki, 2000; Lacy, 1995). Samalla se heijasteli Bennettin (2020) näkemystä materiaalisuudesta, jossa materiaalilla on ihmisestä riippumaton voimaa toimia ja vaikuttaa. Opiskelijat kokivat, että materiaali auttoi heitä taiteellisessa ilmaisussa. Ingold määrittelee tällaisen työskentelyn kasvuprosessiksi, jossa tekijä asettuu suhteeseen aktiivisten materiaalien kanssa, luo uutta ja oppii materiaaleilta (2013). Opiskelijoiden puheissa toistui arvostus jätää kohtaan. Tulkitsen, että taiteellinen tilanne ja siinä syntynyt dialoginen suhde materiaaliin tuottivat opiskelijoille elämyksellisiä tunteita sekä positiivisia oppimisen kokemuksia, joilla voi tulevaisuudessa olla merkitystä heidän resilienssinsä vahvistumiseen.

Tutkimuksen lopuksi järjestämässämme reflektioivassa keskustelussa opiskelijat kommentoivat taiteellista prosessia näin: "Olemme toimineet kuin bändi.", "Kivaa, kun oli koko ajan tekemistä.", "Meillä on vielä toivoa, että ilmastonmuutos paranee siitä.", "Mulla on toiveikas olo, että nautitaan siitä mitä meillä vielä on.", "Yhdessä on kiva tehdä asioita." Piispan ja Pihkalan (2020) mukaan nuorten toivo paremmasta tu-

levaisuudesta voi nousta yhteisten kokemusten jakamisesta ja yhteisestä toiminnasta. Yhteisöllisyydellä ja sosiaalisissa verkostoissa toimimisella onkin nähty olevan positiivinen yhteys nuorten tulevaisuuden resilienssin kehittymiseen (Kivijärvi & Korkiamäki, 2023). Tulkitsen keskustelun perusteella, että prosessin aikana saimme edistettyä opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja aktiivisuutta, jotka voivat vahvistaa heidän resilienssiään tulevaisuudessa.

Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Toteutimme tässä tutkimuksessa SULAA - Valokuvia ilmastonmuutoksesta -prosessin. Siihen osallistui opiskelijoita Ingmanedulta Valokuvataiteen toteuttaminen -tutkinnon osan puitteissa. Prosessin taiteellisenä lähestymistapana oli uudistava arktinen taide, ja kehittäminen perustui taideperustaisen toimintatutkimuksen metodologialle.

Tutkimuksen tehtävänä oli kehittää taide-toimintaa, jota soveltamalla voidaan vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa tulevaisuudessa. Kysyin aluksi, miten rakentaa taidetoimintaa, joka edistää nuorten resilienssin kehittymistä. Analyysini osoittaa, että toiminta pitää suunnitella yhdessä nuorten kanssa, jotta resilienssin tutkivalle kehittämiselle saadaan rakennettua avoin ja luova perusta.

Tämän jälkeen kysyin, millaisia resilienssin vahvistumista tukevia piirteitä nuorten taide-työskentelyssä ilmenee. Tulkitsin, että paikka-perustaisella lähestymistavalla voidaan konkretisoida nuorille ilmastonmuutosta aiheena ja avata väylää taiteelliseen työskentelyyn. Tilannesidonnaisen oppimisen ja uudistavan arktisen taiteen työtavat loivat yhteiset käsitteelliset raamit ilmiölle. Saimme taiteen avulla esiin nuorten äänen, jota entisestään vahvasti työskentely kantaaottavien kuvien parissa. Näissä kaikissa toimenpiteissä taide vahvisti nuorten resilienssiä ja loi perustaa sen kehittymiselle tulevaisuudessa.

Uudistavaan arktiseen taiteeseen liittyvä uus-materialistinen lähestymistapa vaikutti yksi-

öllisesti nuorten osallistumiseen. Suurimmalle osalle heistä se avasi uuden itseilmaisun tavan. Työskentely edisti opiskelijoiden valmiuksia toimia näyttelyn avajaisissa, jossa taiteella pyrittiin vahvistamaan heidän resilienssiään.

Analyysini osoittaa, että kehitimme avajaisista taiteen ja keskustelun avulla toiminnallisen foorumin, jossa nuoret saattoivat itse edistää osallisuuttaan ja aktiivisuuttaan sekä vahvistaa niiden avulla resilienssiään ilmastonmuutoksen kohtaamisessa. Nuoret kokivat tulleen avajaisissa kuulluiksi. Päivän lopuksi järjestämämme taiteellinen tilanne ja siinä syntynyt dialoginen suhde materiaaliin tuottivat nuorille elämyksellisiä tunteita ja positiivisia oppimisen kokemuksia, joilla voi tulevaisuudessa olla merkitystä heidän resilienssinsä vahvistumiseen. Tutkimus päättyi refleктоivaan keskusteluun. Osallistujien kommenttien perusteella tulkitsin, että taiteellinen prosessi kokonaisuutena oli edistänyt heidän yhteisöllisyyttään ja aktiivisuuttaan. Näillä elementeillä on osoitettu olevan keskeinen merkitys nuorten toivon ja resilienssin vahvistumiselle tulevaisuudessa.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että taiteella voi monin tavoin vahvistaa nuorten resilienssiä ilmastonmuutoksen kohtaamisessa. Nuorten parissa työskentelevillä asiantuntijoilla on mahdollisuus soveltaa tuloksia tukiessaan heitä tässä prosessissa. Jatkokehittämisen kannalta on tärkeää luoda nuorille monipuolisia edellytyksiä toimia keskeisessä roolissa oman resilienssinsä rakentajina. Työskentelyssä on painotettava nuorten äänen vahvistamista. Lisäksi resilienssin tutkimusta tulisi laajentaa suurempiin osallistujaryhmiin kattavampien tulosten saavuttamiseksi. Tulevaisuudentutkimuksessa taiteen potentiaalia voisi soveltaa monipuolisemmin sosiaalisen kestävyuden edistämisessä. Tieteenalalle olisi syytä kehittää omia taideperustaisia lähestymistapoja, joissa taidetta hyödynnettäisiin esimerkiksi nuorten tulevaisuuskuvien rakentamisessa toiminnallisen foorumin tavoin. Taiteella voidaan luoda myönteistä tulevaisuutta ja edistää hyvinvointia.

Lähteet

- Aalto, H.-K., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M., & Pöllänen, M. (2022). Johdanto. Teoksessa H.-K. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä* (s. 8–19). Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Aalto-Setälä, T., Suvisaari, J., Appelqvist-Schmidlechner, K., & Kiviruusu, O. (2021). Pandemia ja nuorten mielenterveys - Kouluterveyskysely 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-738-8>
- Antonini, M., Minniti, S., Gómez, F., Lungarella, G., & Bendandi, L. (2015). *Experimental Photography. A Handbook of Techniques*. Thames & Hudson.
- Barad, K. (2019). Posthumanistinen performatiivisuus: Kohti ymmärrystä siitä, miten materia merkityksellistyy. Teoksessa T. Nauha, A. Arlander, H. Järvinen & P. Porkola (toim.), *Performanssifilosofiaa: esitysten, esiintymisen ja performanssien filosofiasta performanssijatteluun*. NIVEL Artistic Research in the Performing Arts 12. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Saatavilla: <https://nivel.teak.fi/performanssifilosofiaa>. Käännös kirjoituksesta Barad, K. (2003). Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 28(3). Suom. Annette Arlander.
- Barone, T. & Eisner E. (2011). *Art based research*. Sage.
- Benjamin, S., Koirikivi, P., & Kuusisto, A. (2022). Nuorten elämänsäntöön haasteita ja vastoinikäymisiä: Näkökulmia resilienssiin kestävästä hyvinvoinnin teorian valossa. *Nuorisotutkimus*, 40(3), 59–76. <https://doi.org/10.57049/nuorisotutkimus.9122544>
- Bennett, J. (2020). *Materia väre – Olioiden poliittinen ekologia. niin & näin*.
- Bentz, J. (2020). Learning about climate change in, with and through art. *Climatic Change*, 162, 1595–1612. <https://doi.org/10.1007/s10584-020-02804-4>
- Berliner, P., & de Casas, E. (2024). Portraits as Artivism for Humanization and Sustainability. Teoksessa T. Jokela, P. Berliner & A. Manninen (toim.), *Creating Arctic Sustainability Portraits* (s. 15–20). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-459-1>
- Blum, L. M., & Blum, R. W. (2009). Resilience in adolescence. Teoksessa R. J. DiClemente, J. S. Santelli, & R. A. Crosby (toim.), *Adolescent health: Understanding and preventing risk behaviors* (s. 51–76). Jossey-Bass/Wiley.
- Brown, K., Ernstman, N., Huke, A.R., & Reding, N. (2017). The drama of resilience: learning, doing, and sharing for sustainability. *Ecology and Society*, 22(2), 8. <https://doi.org/10.5751/ES-09145-220208>
- Chapin, L. (2015). Mexican-American boys' positive outcomes and resilience: Importance of social support and individual attributes. *Child and Family Studies*, 24, 1791–1799.
- Coemans, S., & Hannes, K. (2016). Applying a multi-sensory methods base in collaborative research practice: Solid “Dare it” (y). *International Social Work and Society Academy*. <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/543674>
- Fox, N. J., & Aalred, P. (2019). *New materialism*. Teoksessa P. Atkinson, S. Delamont, A. Cernat, J. W. Sakshaug, & M. Williams (toim.), *Sage research methods foundations* (s. 1–16). Sage. <https://doi.org/10.4135/9781526421036768465>
- Gamble, C. N., Hanan, J. N., & Nail, T. (2019). What is new materialism? *Journal of Theoretical Humanities*, 24(6), 111–134. <https://doi.org/10.1080/0969725X.2019.1684704>
- Gretschel, A., Rautiainen, M., Vanhanen-Nuutinen, L., & Tarvainen, K. (2023). *Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta Suomessa: Tilannekuva ja suositukset 2023*. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-329-6>
- Habermas, J. (1974). *Theory and Practice*. Beacon Press.
- Heikkilä, K., Nevala, T., Ahokas, I., Hyttinen, L., & Ollila, J. (2017). NUORTEN TULEVAISUUSKUVAT 2067: Näkökulma suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseksi. *Tutu e-julkaisu* 6/2017. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019052116250>
- Heikkinen, H., L.T., & Huttunen R. (2023). Validointiperiaatteet. Teoksessa H. L.T. Heikkinen, & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus. Käytännönopas* (s. 217–266). Vastapaino.
- Heikkinen, H., L.T., & Kaukko, M. (2023). *Kerronnallinen näkökulma*. Teoksessa H. L.T.
- Heikkinen, & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus. Käytännönopas* (s. 197–215). Vastapaino.
- Heikkinen, H., L.T., Kaukko, M., & Salo, P. (2023). Mitä toimintatutkimus on ja miten sitä tehdään. Teoksessa H. L.T. Heikkinen, & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus. Käytännönopas* (s. 17–38). Vastapaino.
- Helfer, A., Manner, J., & Pitkänen, T. (2022). Poikkeustila toisen jälkeen: Nuorten näkemyksiä koronasta Ukrainan sotaan. *Nuorisotutkimusseura*. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma89>
- Herkman, J. (2007). *Kriittinen mediakasvatusta*. Vastapaino.
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., & van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5(12). [https://doi.org/10.1016/s2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/s2542-5196(21)00278-3)
- Hiltunen, M. (2009). *Yhteisöllinen taidekasvatusta: Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä* [Väitöskirja, Lapin yliopisto]. Acta electronica Universitatis Lapponiensis. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111141039>
- Hiltunen, M. (2022). *Tekoja, yhteisluotoutumista ja aikaansaamista: Tapahtumat performatiivisena taiteena*. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 32–39). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-358-7>
- Hiltunen, M. (2024). *Random Encounters with Locals and Glaciär Stream in Greenland*. Teoksessa T. Jokela, A. Manninen & P. Berliner (toim.), *Mapping the New Genre Arctic Art Education* (s. 58–61). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-457-7>
- Huhmarniemi, M., & Hiltunen, M. (2022). *New Genre Arctic Art in the city of Rovaniemi: Promotion of de-Arctification and pluralism*. Teoksessa S. Miettinen, E. Mikkonen, M. C. Loschiavo dos Santos, & M. Sarantou (toim.), *Artistic Cartography and Design Explorations Towards the Pluriverse* (s. 64–73). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003285175-7>
- Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2020a). *Arctic arts with pride: Discourses on Arctic arts, culture and sustainability*. *Sustainability*, 12(2), 604. <https://doi.org/10.3390/su12020604>
- Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2020b). *Arctic art and material culture: Northern knowledge and cultural resilience in the northernmost Europe*. Teoksessa L. Heininen, H. Exner-Pirot, & J. Barnes (toim.), *Arctic yearbook 2020: Climate change and the Arctic: Global origins, regional responsibilities?* (s. 242–259). Arctic Portal. <https://arcticyearbook.com/>
- Huhmarniemi, M., Jokela, T., & Hiltunen, M. (2021). Pa-

- radigm shifts in northern art, community, and environment studies for art teacher education. *Social Sciences & Humanities Open*, 4(1), Article 100181. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100181>
- Huhmarniemi, M., & Joy, F. (2022). Forest encounters: Communication with Trees, Stones and Powers of Nature. Teoksessa G. Coutts, & T. Jokela (toim.), *Relate North #9* (s. 106–125). InSEA Publications. https://www.insea.org/wp-content/uploads/2022/12/RelateNorth9_WEB.pdf
- Hyvönen, A., Juntunen, T., Mikkola, H., Käpylä, J., Gustafsborg, H., Nyman, M., Rättälä, T., Virta, S., & Liljeroos, J. (2019). Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-647-8>
- Hämäläinen, J. (2021). Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta – lähtökohtia, suuntaviivoja, reuna-ehdoja. Kunnallissalan kehittämissäätiön julkaisu 41. KAKS – Kunnallissalan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2021/04/41_sosiaalisesti-kestava-yhteiskunta.pdf
- Ingold, T. (2013). *Making: Anthropology, archaeology, art, and architecture*. Taylor & Francis Group.
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa (Työpöytäpaperi 33/2017). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Jarva, V. (2013). Skenaariodraama – Miten kirjoittaa vaikuttavia tulevaisuuskertomuksia?. Teoksessa O. Kuusi, T. Bergman, & H. Salminen (toim.), *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* (s. 154–178). Acta Futura Fennica 5. 3. uud. painos. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry.
- Jokela, T. (2019). Arts-based action research in the North. Teoksessa G. W. Noblit (toim.), *Oxford research encyclopedia of education*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.522>
- Jokela, T. (2021). Kuerin Matkassa: paikkaperustainen taideteos ympäristökonfliktissa. *Research in Arts and Education*, (3), 73–97. <https://journal.fi/rae/article/download/119563/71100/236945>
- Jokela, T., & Hiltunen, M. (2024a). New Genre Arctic Art Education as a Way of Knowing with the North. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi & K. Burnett (toim.), *Relate North: New Genre Arctic Art Education Beyond Borders* (s. 12–37). InSEA Publications. <https://doi.org/10.24981/2024-RNNGAEB>
- Jokela, T., & Hiltunen, M. (2024b). Sustainability Portraits: Intra-action Between Identities and Ecocultures in the Arctic. Teoksessa T. Jokela, P. Berliner & A. Manninen (toim.), *Creating Arctic Sustainability Portraits* (s. 8–12). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-459-1>
- Jokela, T., Hiltunen, M., Huhmarniemi, M., Härkönen, E., Stöckell, A., Manninen, A., & Parpala, M. (2024). Kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projektiosajaksi. Lapin yliopisto taiteiden tiedekunta. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja No. 71. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-428-7>
- Jokela, T., & Huhmarniemi, M. (2020). Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, & J. Paasovaara (toim.), *Luontokuvaus soveltavana taiteena* (s. 39–70). Lapin yliopisto.
- Jokela, T., Huhmarniemi, M., Beer, R., & Soloviova, A. (2021). Mapping new genre Arctic art. Teoksessa L. Heininen, J. Exner-Pirot, & H. Barnes (toim.), *Arctic yearbook 2021: Defining and mapping sovereignties, policies and perceptions*. Arctic Portal. <https://arcticyearbook.com>
- Joutsenniemi, K., & Lipponen, K. (2015). Resilienssi ja posttraumaattinen kasvu. *Suomen lääkärilehti*, 70(39), 2515–2519. <http://www.fimnet.fi/cl/laakari-lehti/pdf/2015/SLL392015-2515.pdf>
- Karjalainen, P. T. (2006). Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa S. Knuuttila, P. Laaksonen, & U. Piela (toim.), *Paikka: Eletty, kuviteltu, kerrottu* (s. 83–92). Kalevalaseuran vuosikirja 85. Gummerus.
- Kemmis, S. (2023). Esipuhe. Teoksessa H. L. T. Heikkinen, & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus. Käytännön-opas* (s. 9–15). Vastapaino.
- Kivijärvi, A., & Korkiamäki, R. (2023). Kaverit auttaa aina – Ikätoverisuhteet ja resilienssi. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), *Läpi kriisien: Nuorisobarometri 2022* (s. 137–150). Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>
- Kontturi, K. (2010). Taideprosessi liikkuvana, luovana sommittumana. Kaksi kohtaamistapahtumaa. Teoksessa M. Ijäs, A. Kuusamo, & R. Niemelä (toim.), *Kuin-ka tehdä taidehistoriaa?* (s. 179–201). Utukirjat.
- Korsström-Magga, K., & Jokela, T. (2022). Art-Based Knowing with Sámi Reindeer Herders: A step Towards Resilience. Teoksessa G. Coutts, & T. Jokela (toim.), *Relate North #9* (s. 150–170). InSEA Publications. https://www.insea.org/wp-content/uploads/2022/12/RelateNorth9_WEB.pdf
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Vastapaino.
- Lacy, S. (1995). Debated territory: Towards a critical language for public art. Teoksessa S. Lacy (toim.), *Mapping the terrain New Genre Public Art* (s. 171–185). Bay Press.
- Laine, S., Kauppinen, E., Tani, S., & Malm, K. (2023). Koti kouluna, yksityisenä paikkana ja hengailun tilana korona-ajassa. Teoksessa S. Laine, E. Kauppinen, K. Malm, & T. Hoikkala (toim.), *Nuoruus korona-ajan kaupungissa: Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasuumista* (s. 138–158). Kenttä. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Lampi, H. (2017). "Aina liikkeessä": Tulevaisuuskuvia suomalaisilla, tansanialaisilla, intialaisilla, ghanalaisilla ja isobritannialaisilla lapsilla ja nuorilla 2005–2015 [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3492-9>
- Lave, J. (2010). The practice of learning. Teoksessa K. Illeris. (toim.), *Contemporary Theories of Learning* (s. 200–208). Routledge.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral*. Cambridge University Press.
- Lawrence, M., Homer-Dixon, T., Janzwood, S., Rockström, J., Renn, O., & Donges, J.F. (2024). Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustainability* 7, e6. <https://doi.org/10.1017/sus.2024.1>
- Lawson, H.A. (2015). *Introducing Participatory Action Research*. Teoksessa H. A. Lawson, J. Carangi, L. Pyles, J. Jurkowski, & C. Bozlak (toim.), *Participatory Action Research Pocket Guides to Social Work Research Methods* (s. 1–34). Oxford University Press.
- Leavy, P. (2020). *Method meets art. Arts-Based Research Practice*. Guilford Press.
- Lehikoinen, K., & Tuittila, S. (2024). Arts-based approaches for futures workshops: Creating and interpreting artistic futures images. *Futures & Foresight Science*, 6, e182. <https://doi.org/10.1002/ffo2.182>
- Lintumäki, A. (2023). My Place: Building Young People's Future Using Art-Based Action in the North. Teoksessa G. Coutts, & T. Jokela (toim.), *Relate North*:

- Possible Futures (s. 50–73). InSEA Publications. <https://doi.org/10.24981/2023-RNPF>
- Lintumäki, A. (2024). Art can Build a Sustainable Future in the North. Teoksessa T. Jokela, P. Berliner & A. Manninen (toim.), *Creating Arctic Sustainability Portraits* (s. 76–79). Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-459-1>
- Lintumäki, A., Rinne, J., Pässilä, A., & Jokela, T. (2022). Kokemustarinoita Mukkulasta – Nuorten osallisuuden kehittämistä taideperustaisella toimintatutkimuksella ja kansatutkimuksella. Teoksessa A. Pässilä, S. Parjanen, E. Aarrevaara, H. Laakso, A. Knutas, & V. Harmaakorpi (toim.), *Yhteinen lähio – kokeilut ja asukastieto kaupunkien kehittämisessä* (s. 130–145). LUT-yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-878-2>
- Lätti, R., Malho, M., Rowley, C., & Frilander, O. (2022). Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustaulukkomenetelmällä. Teoksessa H.-K. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä* (s. 313–336). Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Massey, D. (2003). Paikan käsitteellistäminen. M. Lehtonen & O. Löytty (toim.), *Erilaisuus* (s. 51–83). Vastapaino.
- Myllyoja, J. (2024). Taideperustaiset menetelmät: Kokeimuksellisuutta ja henkilökohtaisuutta tulevaisuustyöhön. *Futura*, 43(2), 69–73.
- Mäkelä, M., Karjalainen, J., & Parkkinen, M. (2022). Tulevaisuuskuvat: merkitykset, roolit ja käyttötavat tulevaisuudentutkimuksessa. Teoksessa H.-K. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä* (s. 297–312). Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Nousiainen, M., & Leemann, L. (2023). Realistic evaluation of social inclusion. *Evaluation*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/13563890231210328>
- Pangallo, A., Zibarras, L., Lewis, R., & Flaxman, P. (2015). Resilience through the lens of interactionism: A systematic review. *Psychological Assessment* 27 (1), 1–20. <https://doi.org/10.1037/pas0000024>
- Pihkala, P., Julia, S., & Jylhä, K. M. (2022). Nuorten ilmastoahtistus ja ympäristötunteet. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 95–116). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf>
- Piispa, M. M., & Pihkala, P. (2020). Onko ilmastonmuutos sukupolvikysymys? *Tieteessä tapahtuu*, 38(4), 3–7.
- Pojjula, S. (2020). Resilienssi: Muutosten kohtaamisen taito. Kirjapaja.
- Pursiainen, C.H. (2023). Resilienssin ulottuvuudet. *Kosmopolis*, 53(4), 30–54. <https://journal.fi/kosmopolis/article/view/137710/90023>
- Rinne, J., Jokela, T., Hiltunen, M., Korsström-Magga, K., & Lintumäki, A. (2024). Co-research through art-based action enhancing young people's climate citizenship. Teoksessa J. Gorman, T. Kiilakoski, L. Pasic, & E. Valla-do (toim.), *Youth and democracy in the climate crisis. Youth Knowledge #31* (s. 55–69) Euroopan neuvosto ja Euroopan komissio.
- Ripatti, K., & Manninen, M. (2023). Psykologinen resilienssi nuoruusiässä: soveltava kirjallisuuskatsaus ja pilottitutkimus. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.) *Läpi kriisien: Nuorisobarometri 2022* (s. 105–118). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>
- Rousell, D., Lasczik Cutcher, A., Cook, P. J., & Irwin, R. L. (2020). Propositions for an environmental arts pedagogy: A/r/tographic experimentations with movement and materiality. Teoksessa A. Cutter-Mackenzie-Knowles, K. Malone, & E. B. Hacking (toim.), *Research handbook on childhood nature assemblages of childhood and nature research* (s. 1815–1843). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-67286-1_95
- Rubin, A. (2000). Growing up in social transition: In search of late-modern identity. [Väitöskirja, Turun yliopisto].
- Rubin, A. (2013) Hidden, inconsistent, and influential: Images of the future in changing times. *Futures*, 45, 38–44. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2012.11.011>
- Rubin, A. (2012, päivitetty 7.9.2014). Skenaariotyöskentely Tulevaisuudentutkimuksessa. Tutkimus. Metodix. <https://metodix.fi/2015/01/31/skenaariotyöskentely-tulevaisuudentutkimuksessa>
- Salo, P., Kaukko, M., & Heikkinen, L.T. (2023). Toimintatutkimuksen tarinat. Teoksessa L.T. Heikkinen, & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus. Käytännönopas* (s. 39–65). Vastapaino.
- Stickley, T., & Clift, S. (2017). Introduction. Teoksessa T. Stickley, & S. Clift (toim.) *Arts, health, and wellbeing. A theoretical inquiry for practice*. (s. 1–13). Cambridge Scholars Publishing.
- Whitlock, J. (2023). Climate change anxiety in young people. *Nature Mental Health*, 1, 297–298. <https://doi.org/10.1038/s44220-023-00059-3>
- Woods, D.D. (2015). Four concepts for resilience and the implications for the future of resilience engineering. *Reliability Engineering and System Safety*, 141, 5–9. <https://doi.org/10.1016/j.res.2015.03.018>